

φοικτῇ ταύτῃ στιγμή. Τούτου δὲ ἔνεκεν ἀκριβῶς τόσον ὀλίγον προσβάλλει ἡμᾶς ἢ ἐν τῇ τέχνῃ διήκονσα ἀστασία τῆς Μηδείας, ὥστε πολὺ περισσώτερον ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἐν τῇ ψύσει αὐτῇ τὸ πρᾶγμα νὰ ἦτο δυνατόν ἐκεῖ νὰ παραμείνῃ, ὁ ἀγὼν τῶν παθῶν οὐδέποτε νὰ ἐπερατοῦτο ἢ τοῦλάχιστον ἐπὶ τοδοῦτον νὰ διήρκει, μέχρις οὗ ὁ χρόνος καὶ ὁ συλλογισμὸς, ἐξασθενίσαντα τὴν ὀργήν, θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν νίκην εἰς τὰ μυθρικὰ αἰσθήματα. Πρὸς δὲ ἡ φρόνησις αὕτη τοῦ Τιμομάχου μεγάλους καὶ δυσνοῦς περιποιήσατο αὐτῷ ἐπαίνους, μεγάλως ἐξάρασα αὐτὸν καὶ ὑπὲρ ἄλλον ἀγνωστὸν ζωγράφον, ὅς τόσον ἀσύνετος ἦτο, ὥστε νὰ παραστήσῃ τὴν Μηδείαν ἐν τῇ πλήρει αὐτῆς παραφορᾷ, παρασχών οὕτω τῷ ἄλλως τε ἐπιτροχάδην διερχομένῳ τούτῳ βαθμῷ τῆς ὑπερβολικῆς παραφορᾶς, διάρκειαν, ἥτις ἀπασαν τὴν ψύσιν ἀναστατοῖ. Αἰὼν εὐφυνῶς λοιπὸν λέγει ὁ τοῦτον μεμψόμενος ποιητής¹, προσφώνων τὴν εἰκόνα ταύτην: «Λοιπὸν ἐδασεί διψᾷς τὸ αἷμα τῶν ἰδίων τέκνων; Λοιπὸν ὑπάρχει πάντοτε νέος Ἰάσων, πάντοτε νέα Κρέουσα, ἅτινα ἀπαύστως ἐξοργίζουσί σε;» — «Ἐς κόρακας καὶ ἐν εἰκόνι ἔτι» ἐμπλεως ἀγανακτῆσας προσέθετο οὗτος.

Περὶ τοῦ παραφερομένου Αἰάντος δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν παρὰ Φιλοστράτῳ πληροφοριῶν.² Ὁ Αἴας δὲν παρίσταται μαινόμενος ἐν μέσῳ τῶν ἀγελάων, οὐδὲ δεσμεύει καὶ φονεύει τὰ κτήνη καὶ τοὺς κριούς, ἀλλὰ τοῦναντίον ὁ καλλιτέχνης παρέστησεν αὐτόν, καθ' ἣν στιγμήν μετὰ τὴν τέλει τῶν παραφῶρων τούτων ἀνδραγαθημάτων ἀπνυδρημένος κάθηται, συλλαμβάνων τὸ σχῆδιον τῆς αὐτοκτονίας. Τοῦτο δὲ εἶναι πράγματι ὁ μαινόμενος Αἴας, οὐχὶ διότι νῦν ἀκριβῶς μαίνεται, ἀλλὰ διότι βλέπομεν ὅτι ἐμάνῃ ἦδῃ· διότι τὸ μέγεθος τῆς μανίας αὐτοῦ ζωηρότατα νῦν ἐξάγομεν ἐκ τῆς ἀπελπιστικῆς αἰσχύνης, ἣν ἦδῃ ἐπὶ τῇ πράξει αἰσθάνεται. Καὶ τὴν θύελλαν δὲ ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπ' αὐτοῦ καταρριφθέντων συντριμμάτων καὶ πτωμάτων ἀναγνώριζομεν.

Δ'.

Ἐπισκοπῶν τὰ προσαχθέντα αἰτία ἔνεκα τῶν ὁποίων ἐδέσμευεν ἵνα ὁ τοῦ Λαοκόοντος καλλιτέχνης ἐπιδείξῃται ἐν τῇ τοῦ σωματικοῦ πόνου ἐκφράσει μετρίτητα, ἐξάγω ὅτι ταῦτα ἐν συνόλῳ ἀπορροῦσιν ἐκ τοῦ ἰδιαζόντος χαρακτῆρος τῆς τέχνης καὶ ἐκ τῶν ἀναγκαίων ταύτῃ περιορισμῶν καὶ ἀπαιτήσεων. Δυσκόλως ἄρα ἐφαρμόζεται ἐν οἰονδήποτε τῶν αἰτίων τούτων καὶ ἐπὶ τῆς ποιήσεως. Χωρὶς ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον δύναται ὁ ποιητὴς νὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῇ ἐξεικονίσει τοῦ σωματικοῦ κάλους, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ὁλόκληρον τὸ ἀπέραντον βασιλεῖον τῆς τελειότητος εὑρεται ἀνοικτὸν τῇ μυθικῇ αὐτοῦ δυνάμει, τὸ ὁρᾶν τοῦτο κάλυμμα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἡ τελειοποίησις εἰς κάλλος μετατρέπεται, δύναται νὰ ἦναι μόνον ἐν τῶν ἐλα-

χίστων μέσων, δι' ὧν οὗτος γινώσκει τὸ ἡμέτερον νὰ κινῇ ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ ἄτομον αὐτοῦ. Συχνάκις παραμελεῖ καθ' ὁλοκληρίαν τὸ μέσον τοῦτο, βέβαιος ὢν ὅτι, ὅταν ὁ ἥρωας αὐτοῦ προσκτῇται ἅπαξ τὴν ἡμετέραν εὐνοίαν, τότε τὰ εὐγενέστερα αὐτοῦ προτερήματα εἴτε οὕτω πῶς ἐπασχολοῦσιν ἡμᾶς, ὥστε νὰ μὴ σκεπτόμεθα ποσὸς περὶ τῆς σωματικῆς μορφῆς εἴτε, ὅταν περὶ ταύτης σκεπτόμεθα, τοδοῦτον ἡμᾶς ὑποδουλοῦσιν, ὥστε ἐξ ἰδίων παρέχομεν εἰς τοῦτον καλλιπρεπῆ ἢ τοῦλάχιστον ἀδιάφορον μορφὴν. Ἐπ' ἐλάχιστον δὲ θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν σκέψιν ταύτην ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν χαρακτηριστικῶν ἐκείνων, ἅτινα δὲν εἶναι ρητῶς ὁρισμένα διὰ τὸ πρόσωπον.

Τίς ποτε φαντάζεται παρὰ τῷ κραυγάζοντι Λαοκόοντι τοῦ Βιργιλίου, ὅτι τὸ κραυγάζειν εὐρὺ ἀπαιτεῖ στόμα καὶ ὅτι τὸ εὐρὺ τοῦτο στόμα ἀσχημίαν ἐκφράζει; Ἀρκεῖ ὅτι τὸ clamores horrendos ad sidera tullit ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκφράσεως τῆς μορφῆς ἀποτελεῖ ὑψηλὸν τι χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν ἀκοήν, εἰς τὸν ζητοῦντα δὲ ἐνταῦθα ὠραίαν εἰκόνα, ὁ ποιητὴς ἀπόλλυσι καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐμποιεῖ. Ἐπομένως οὐδὲν ἀναγκάζει τὸν ποιητὴν ἐν μιᾷ μόνῃ στιγμή τὴν παράστασιν αὐτοῦ νὰ συγκεντροῖ. Ἐκάστην τῶν πράξεων αὐτοῦ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ὅταν θέλῃ, λαμβάνων, ὀδηγεῖ αὐτὴν διὰ μέσου παθῶν τῶν δυνατῶν μεταβολῶν μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως αὐτῆς. Ἐκάστη δὲ τῶν μεταβολῶν τούτων, ἥτις διὰ τὸν τεχνίτην θὰ ἐστοιχίζε ὁλόκληρον ἰδιαίτερον καλλιτέχνημα, στοιχίζει αὐτῷ ἐν μόνον χαρακτηριστικόν· ἂν δὲ τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο, καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον, προσβάλλῃ τὴν τοῦ θεατοῦ φαντασίαν, τοῦτο συμβαίνει διότι εἴτε ἐκ τῶν προηγουμένων αὐτῷ οἷτω πῶς παρεσκευάσθῃ, εἴτε διὰ τῶν ἐπομένων κατὰ τοιοῦτον τινὰ τρόπον μετριάζεται καὶ ικανοποιεῖται ὥστε ἀπόλλυσιν τὴν μόνην αὐτοῦ ἐντύπωσιν καὶ ἐν τῇ μετὰ τῶν λοιπῶν συνδίδει αὐτοῦ τὴν ἀρίστην τοῦ κόσμου ἐπίδρασιν ἐξασκεῖ. Ἐάν λοιπὸν καὶ πραγματικῶς θὰ ἦτο ἀρρεπὲς εἰς ἄνδρα νὰ κραυγάζῃ ἐν τῇ τοῦ πόνου σφοδρότητι, ὁποῖαν ζημίαν θὰ προυξένει πρὸ τῶν ὁμμάτων ἡμῶν τὸ μικρὸν τοῦτο παροδικὸν ἀρρεπὲς εἰς ἐκείνον, οὕτινος αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ προκατέλαβον ἦδῃ ἡμᾶς ὑπὲρ αὐτοῦ.

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΛΓΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

Ο ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΚΩ ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.*

Ὁ κύριος Ντουμῆκ, αὐστηρότερος τοῦ κυρίου Μπρέτυχάνων, κρίνει τὸν Βίκτωρα Οὐγκώ ὡς «μέτριον ἐν τε τῷ δράματι καὶ τῇ μυθιστορίᾳ» ἅπαντες ὅμως οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ ἄνευ ἐξαιρέσεως ἔχουσι γνώμην ἐναντίαν. Κατὰ τὸν κ. Γκαζιέ ἡ *Παραγία τῶν Παρασιῶν* εἶναι ὠραία μυθιστορία, κατὰ τὸν κ. Λεμπιγιγκ

1) Φιλίππου τοῦ Θεσσαλονικέως (Ἀνθολ. Βιβλ. 4 κεφ. 9 ἐπ. 10).

Αἰεὶ γὰρ διψᾷς βρεφῶν φόνον, ἥ τις Ἰήσων

Δεύτερος, ἥ Γλαυκὴ τις πάλαι σοὶ πρόφρασις;

Ἔρρε καὶ ἐν κρητῷ παιδοκτόνε.

2) Βίος Ἀπολλων. βιβλ. Β. κεφ. 22.

*) Ἰδε ἀριθ. 5, σελ. 85—88.

«ἀριστούργημα πεζοῦ λόγου, ἐν ᾧ τὸ πάθος ἐξισοῦται πρὸς τὴν γραφικότητα», κατὰ τοὺς Ἀνσελὲν καὶ Βιντάλ «ἐν τῶν θαυμαστοτέρων μνημείων τῆς ἡμετέρας γλώσσης» κατὰ τὸν κ. Ζιντέλ «βιβλίον προκαλοῦν ἐκπληξιν» καὶ τέλος κατὰ τὸν Δουκρό, ἔργον «προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου, ἐν ᾧ δὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἐπεισόδια κέκτληται ἑκτακτον πρωτοτυπίαν». Σημειώτεον ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Μπιρέ ἀνεκέρυξε τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς «ἔργον πρώτης τάξεως, θαυμάσιον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς τέχνης καὶ τῆς ποιήσεως.»

Καὶ κατὰ τῶν δραμάτων αὐτοῦ ἐκφέρονται αὐστηραὶ κρίσεις ἀλλὰ πάντοτε ἐπαινείται ἡ μεγάλη αὐτῶν ποιητικὴ ἀξία. «Σήμερον, γράφει ὁ Δουκρό, ἡ εἰρήνη ἀποκατέστη, νέα δὲ ποιητικὴ τέχνη ἀντικατέστησε τοὺς κανόνας, οἵτινες ὑπηρεροῦντο ὑπὸ κριτικῆς περιορισμένης καὶ ἀκάμπτου, ὁ δὲ *Erdan* καὶ ὁ *Poëte-Bla* χειροκροτοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιώδους πλήθους.» Ὁ κ. Λεμπαιγκ λέγει: «Ἐδεῖ νὰ ἐπέλθῃ εὐνοϊκὴ ἀντίδρασις ἐν τῇ καλαισθησίᾳ τοῦ δημοσίου» καὶ αὐτοὶ οἱ μᾶλλον προκατελημμένοι δικασταί, καίπερ τηροῦντες τινὰς τῶν ἐπιφυλάξεων αὐτῶν, ἀναγνωρίζουσι κατὰ μικρὸν ἐν τοῖς πλείστοις τῶν δραμάτων τούτων, τὸ ἐνστικτον τρομερῶν καὶ συγκινητικῶν καταστάσεων, ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ πνοὴν ἡρωϊσμοῦ καὶ ὕψος μεγαλοπρεπείας.» — Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἀλβέρτος Κιέν παρατηρεῖ ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα «εἶναι ἰδίᾳ ἀξιοσημείωτα ἐνεκα τῆς ποιητικῆς αὐτῶν ἀξίας, ἐνεκα τοῦ λυρικοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ἐπικῆς ἐκτάσεως σκηνῶν τινῶν· ἀνάγκη ὅμως ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ μῦθος αὐτῶν εἶναι πολλάκις παιδικός, οἱ δὲ χαρακτῆρες πλαστοὶ καὶ ἥκιστα φυσικοί.» Οἱ δὲ Ἀνσελὲν καὶ Βιντάλ λέγουσι: «τὰ δραματικά τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ ἔργα προκαλοῦσι πλείστας κρίσεις· ἂν ὅμως εἶναι δίκαιον νὰ ἐξάρωμεν ἐν τούτοις ὡς μεγάλα ἐλαττώματα τὴν μεγίστην ἐπιζήτησιν τῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴν παρέκτασιν τῶν λυρικῶν πλατυσμῶν, ἐν οἷς συχνάκις ἡ δράσις ἐξαφανίζεται, δὲν εἶναι δυνατόν ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν ἐκεῖνο, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν σπανίαν αὐτῶν ἀξίαν, ἥτοι τὴν ἑκτακτον δημιουργὸν δύναμιν, τὰς πράγματι συγκινητικὰς δραματικὰς σκηνὰς καὶ τὸ ἀπαράμιλλον ὕψος.»

Περὶ τοῦ *Erdan* ὁ κ. Ζιντέλ παρατηρεῖ ὅτι «μετὰ τοσαῦτα ἔτη ψυχρότητος, τὸ ἔργον διετήρησε μέγα μέρος τοῦ θεληγῆρου αὐτοῦ», περὶ δὲ τοῦ *O βασιλεὺς εὐθυμεί* λέγει ὅτι «τὸ ἔργον ζῇ εἰσέτι, κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ συγκινεῖ.» Τοὺς *Bourgraves* θεωροῦσιν οἱ κκ. Ἀνσελὲν καὶ Βιντάλ ὡς τὸ «σθεναρώτερον ἔργον τοῦ ποιητοῦ.» Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ περὶ τῶν δραματικῶν τοῦ ποιητοῦ ἔργων γνώμη τῶν καθηγητῶν εἶναι πολὺ εὐμενεστέρα τῆς τῶν δραματικῶν κριτικῶν, οἵτινες ἀπειροῦσιν ἐν ἀπαντήσεσιν ἐν ταῖς ἐπικολυρικαῖς ταύταις συνθέσεσι τὴν εἰκόνα τοῦ πραγματικοῦ βίου. Εἶναι βεβαίωτον ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς σκηνῆς παράστασις τῶν ὑπερανθρώπων τούτων ποιημάτων οὐδὲν προστίθῃσιν εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν προσγενομένην συγκίνησιν, ὅτι τὸ κανονικὸν καὶ σύνθηδες ἀνάστημα τῶν ὑποκριτῶν μικρύνει κατὰ πολὺ τὴν περὶ τῶν χορίστων καὶ γιγαν-

τιῶν τούτων ἡρώων σχηματισθεῖσαν ἰδέαν, ὅτι δὲ καὶ αἱ ὠριόταται τῶν σκηνογραφικῶν πολὺ ὀλιγωτέρους ρεμβασμοὺς προκαλοῦσιν ἢ οἱ γραφικοὶ καὶ πλήρεις ζωηροτάτων εἰκόνων στίχοι τοῦ ποιητοῦ καὶ τέλος ὅτι τὸ μέλος τῶν λυρικῶν τούτων συνθέσεων καθιστᾷ περιττὰ καὶ ψυχρὰ τὰ σχήματα καὶ τὴν ἀπαγγελίαν. Ὡς ἐκ τούτου, ὃν τρόπον παρατηρήθη ἤδη παρ' ἡμῖν τοῦτο προκειμένου περὶ τοῦ Σαϊζπέρου, οἱ πάντες θὰ προτιμῶσιν νὰ ἀναγινώσκωσι τὰ ἔργα ταῦτα, παρὰ νὰ βλέπωσιν αὐτὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐρμηνευόμενα. Εὐδὲν ὅμως δὲν ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ θαυμασμοῦ ἡρώων ἀνωτέρων ἡμῶν προσγινομένη ἡδονὴ δὲν εἶναι ἐνίοτε τόσον νόμιμος ὅσον καὶ ἡ ἀπὸ τῆς παρατηρήσεως ἀνθρώπων ὁμοίων ἡμῶν πηγάζουσα, θὰ εἶναι πάντοτε ἐπιτετραμμένον νὰ εὐχαριστώμεθα ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν *Bourgraves* τόσον ὅσον καὶ ἐκ τῆς παραστάσεως τοῦ *Gambro* τοῦ *Hoar*. ἂν δὲ οἱ κριτικοὶ ἡμῶν ἐπιμένωσιν ἀνακηρύττοντες ὅτι τὰ δραματικά τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ ἔργα δὲν εἶναι σκηνικά, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ νομίζωμεν ὅτι οἱ καθηγηταὶ ἡμῶν σφάλουσιν ἀνακηρύττοντες ἐν πολλοῖς τὸν ποιητὴν ὡς ἄριστον. Ἴσως μάλιστα ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ ἐθριάμβευσεν ἐν τῇ σκηνῇ πολὺ μᾶλλον ἢ ὅσον ἰσχυρίζονται οἱ κριτικοί, διότι ἐξ ὧν τῶν δραματικῶν ἔργων, ἅτινα ἀνεφάνησαν περὶ τὸ 1830 ὁ *Poëte-Bla* καὶ ὁ *Erdan* εἶναι ἀκριβῶς τὰ μόνα ἅτινα διετηρήθησαν ἐν τοῖς τακτικοῖς δραματολογίοις τῆς «Γαλλικῆς Κωμωδίας», ἐνῶ τὸν ἀντικτὸν ἅπαντα τὰ τοῦ Καζιμίρ Περριέ καὶ τοῦ Πονσάρ, ἅτινα ἐνεῖχον, ὡς φαίνεται, ἀπάσας τὰς ἀπὸ τῶν δύο ἀνωτέρω ἑλλειπούσας ιδιότητας, ἀπὸ πολλοῦ ἀπώλοντο καὶ ἐξηφανίσθησαν ἀνεπιστρεπτεῖ.

Ἄλλ' ἐν ἅπασα αὕτῃ ἡ πρώτη σειρὰ τῶν ἔργων τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ ἐξαρκεῖ ὅπως κατατάξωμεν αὐτὸν ἐν τοῖς πρώτοις τοῦ αἰῶνος ἡμῶν συγγραφεύσιν, οἱ θαυμασταὶ αὐτοῦ θεωροῦσιν ἀναμφισβήτητον ὅτι τὰ κατὰ τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ γραφέντα ἔργα συνετέλεσαν κυρίως εἰς τὴν ἀποθέωσιν, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὴν κηδείαν αὐτοῦ. «Ἀναχωρῶν ἐκ τῆς πατρῴου γῆς, γράφει ὁ Ερνέστος Δουπουῆ, (ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ) ἦτο ἐκ τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων μεγάλων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ· εἰς αὐτὴν ὅμως ἐπανακάμψας ἦτο εἰς τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων μεγάλων ποιητῶν τοῦ κόσμου.» Ἴσως θὰ ἐνομιζέτο ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἥτις τοσοῦτον πρόσφατος εἶναι εἰσέτι, ὥστε αἱ συζητήσεις δὲν ἔσχον τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν ὅπως περατωθῶσιν, αἱ διάφοροι κρίσεις θὰ ἦσαν ἀντιφατικαί. Καὶ ὅμως παρατηρεῖται ὅλος τὸ ἐναντίον, ὡς δὲ θὰ ἴδωμεν, οἱ καθηγηταὶ ἡμῶν εἶναι τόσον σύμφωνοι ὥστε καὶ οἱ μέχρι τοῦδε ψυχρότεροι ἀναφαίνονται ὡς οἱ μᾶλλον ἐνθερμοὶ τοῦ ποιητοῦ θαυμασταί. Οὕτως ἡ *Harabos* τῶν αἰώνων (*Légende des siècles*) ἀνακηρύττεται ὑπὸ πάντων ὡς ἀριστούργημα.

«Ἡ *Harabos* τῶν αἰώνων, λέγει ὁ κ. Δουμύ, εἶναι μοναδικὸν βιβλίον ἐν τῇ ἐποχῇ, ἵσως δὲ καὶ ἐν τῇ ὅλῃ ἡμῶν φιλολογίᾳ. . . Ὁ Οὐγκώ εἶναι ὁ μόνος ἐπιτυχὼν ἐν τῷ ἔπαι.» Κατὰ τὸν Ἀλβέρτον Κιέν «εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστατον τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ.» Οἱ κ. κ. Ἀνσελὲν καὶ Βιντάλ ἀποκαλοῦσιν αὐτὴν «μεγαλοπρεπῆ

σειράν ἐπικῶν συνθέσεων.» Ἀπαντες δὲ λαμβάνουσιν ἀποσπάσματα ἐκ ταύτης, ὅπως πλουτίσωσι τὰς Ἀνθολογίας αὐτῶν. Οἱ αὐτοὶ ἔπαινοι ἀπονέμονται καὶ εἰς τὰς *Μελέτας*, ἐξ ὧν πλείστα ὡσαύτως ἀποσπάσματα δημοσιεύονται ἐν ταῖς Ἀνθολογίαις. Ὁ κ. Δουμὺ κατὰ τὰς ταύτας ἐν τοῖς ἔργοις, ἐν οἷς ὁ ποιητὴς «κατάρθωσε νὰ καταστῇ πληρέστατα κύριος τοῦ πνεύματος αὐτοῦ.» Οἱ δὲ κ. κ. Ἀνσελὲν καὶ Βιντάλ ἀνακηρύττουσιν αὐτὰς «βιβλίον θαυμάσιον.» Καθόσον ὁμῶς ἀφορᾷ εἰς τὰς *Τιμωρίας*, ἀπέναντι τούτων κατ' ἀνάγκην ἀπαιτεῖται μείζων ἐφεκτικότης ἐνεκα τοῦ πολιτικοῦ χαρακτήρος, ὃν φέρουσιν· ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις ἀπαντῶσι τεμάχια τινὰ διὰ τὰς Ἀνθολογίας, πάντοτε δὲ ἀνομολογεῖται μετὰ τοῦ κ. Δουμὺ ὅτι «ἐν αὐταῖς διακρίνονται ἀποσπάσματα ἐνέχοντα μεγίστην καλλιπείαν.»

Τὰ ἄσματα τῶν ὁδῶν καὶ τῶν δασῶν θεωροῦνται ἥττον ὠραία, καίπερ λαμβανομένων καὶ ἐκ τούτων ἀποσπασμάτων τινῶν· ὁ κ. Μαριὼν ἔπαινε τῶν ἁσμάτων τούτων τὰς «βραχείας καὶ συνεπτυγμένας» στροφάς. Τὰ πεζὰ ὁμῶς ἔργα, ἅτινα ὁ ποιητὴς ἔγραψε κατὰ τὰ δέκα ἐννέα ταῦτα ἔτη, φαίνονται περιέργως ὠχρίασαντα, δὲν ἀναφέρονται δὲ εἰ μὴ μόνον πρὸς ἀνάμνησιν. Περὶ τῶν *Ἀθλίων* λέγεται μόνον ὑπὸ τοῦ κ. Καέν ὅτι «χωρὶς τινὰ ἔχουσιν εἰδυλλιακὴν χάριν, ἀλλὰ ἐνέχουσιν τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔπους, ἀλλ' οὔτε ἡ ὅλη σύνθεσις, οὔτε ὁ μῦθος, οὔτε ἡ τῶν χαρακτήρων διαζωγράφησις εἶναι ἀμειψτά», καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Δουμὺ ὅτι περιέχουσιν «ἐκτὸς ὀλίγων ὠραίων χωρίων πολλοὺς πλατυασμούς καὶ τερθρείας λέξεων» Τοῦ *Γουλιέλμου Σαϊκπέρου*, τῶν *Ἐργατῶν τῆς θαλάσσης* καὶ τοῦ *Γελῶντος ἀνθρώπου* οἱ τίτλοι μόνον μνημονεύονται ἄνευ σχολίων. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται περιφρονήσεις εἶναι ἄρᾳ γε ἀμετάκλητοι; Βλέ-

ποντες ταύτας γενικῶς ἀποδεκτὰς γενομένους παρὰ τῶν πλείστων ἀναγνωστῶν, δυνάμεθα νὰ φοβώμεθα τοῦτο. Οὐχ ἥττον δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν ὅτι οἱ δύο ἀσπονδῶτατοι τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ ἐχθροὶ ἐξήνεγκον κρίσεις λίαν διαφερούσας ἀπ' ἀλλήλων· οὗτοι δὲ εἶναι ὁ Μπιρὲ, ἀποκαλῶν τοὺς *Ἀθλίους* ἔργον ὠραιότατον καὶ πλήρες σθένους, καὶ ὁ κ. Κάρολος Μορές, γράφων ὅτι ὁ *Γελῶν ἀνθρώπος* καὶ οἱ *Ἐργάται τῆς θαλάσσης* εἶναι ἔργα ἱστάμενα ἀκλόνητα ὡς ἐξάιρεται τοῖχοι· «ὄντα δὲ ἀριστοτεχνήματα φιλολογικά».

Ἀπὸ τῆς εἰς Γαλλίαν ἐπανόδου αὐτοῦ ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ, καὶ κατὰ τὰ λεγόμενα αὐτῶν τῶν ἐμπαθῶν θαυμαστῶν αὐτοῦ, δὲν παρήγαγε πλέον ἔργα πρώτης τάξεως. Εὐνόητον λοιπὸν ἀποβαίνει ὅτι τὰ διδασκτικὰ ἡμῶν βιβλία ἀρκοῦνται ἀναγράφοντα ἄνευ ἐτέρας σημειώσεως τὴν ἐκδοσιν τοῦ *Τρομεροῦ ἔτους*, τοῦ *Ἐννεήκοις* τρία, τῆς *Τέχνης* τοῦ νὰ ἦναι τις πάππος, τοῦ *Υψίστου οἴκτου*, τῆς *Θρησκείας* τῶν *θρησκείων*, τοῦ *Πάπα*, τοῦ *Ὁρου*, τοῦ *Τορκονεμάδα*, τῆς *Ἱστορίας ἐνὸς παραπτώματος*, καὶ τῶν *Τεσσάρων ἀνέμων τοῦ πνεύματος*. Λεκτεὶν ἄραγε ὅτι ἀπορρίπτουσ ταῦτα ἀπολύτως; Οὐχί. Τούναντίον προθύμως διαπιστοῦσιν ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ γήρατος περιέχουσι πλείστας ἀρίστας σελίδας. «Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ λέγουσιν οἱ Ἀνσελὲν καὶ Βιντάλ, διέμεινε μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ στιγμῆς ὅτι οὐδέποτε ἔπαυσεν ὢν, καὶ ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ ὢν πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, ἥτοι μέγας καὶ ὑψηλὸς ποιητὴς.»

— «Ἀδύνατον νὰ ἀναγνώσῃς μίαν σελίδα τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, γράφει ὁ κ. Γκαζιέ, καὶ ἐξ ἐκείνων εἰσέτι, αἵτινες ἐγράφησαν κατὰ τὰς χαλεπὰς ἡμέρας, χωρὶς νὰ ᾔσῃ βέβαιος ὅτι θ' ἀπαντήσῃς ἐνιαχοῦ

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ.

ΠΟΙΚΙΛΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Ἄνθρωπος τὰ μάλιστα ἀπασχολῶν νῦν τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν τε ἡμερησίαν καὶ τὴν περιοδικήν, ἐν Παριsaίς εἶνε ὁ κράτιστος κριτικὸς Φερδινάνδος Brunetiere, ὁ δυνάμενος ἐν πολλοῖς νὰ λογισθῇ ὡς διάδοχος τοῦ Saine-Beuve καὶ τοῦ Taine, ἐνεκα τῶν μελετῶν αὐτοῦ περὶ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας. Ὁ Brunetiere οὗτος, καίπερ μὴ φέρων ἀκαδημαϊκὴν πτυχίον, ἐγένετο πρό τιος, ὡς γνωστὸν, ἀκαδημαϊκός, καταλεχθεὶς ἐν τοῖς τεσσαράκοντα ἀθανάτοις· ὡς τοιοῦτος δὲ διορίσθη καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ μεγάλῃ Σορβόννῃ, ἐν ᾗ οἱ καθηγηταὶ δέον νὰ ἔχωσι πτυχίον πληρὸν τῶν μελῶν τῆς μεγάλης ἀκαδημίας, ἅτινα δύνανται νὰ διορισθῶσι καὶ ἄνευ πτυχίου. Ὁ Brunetiere λοιπὸν, περὶ οὗ πολλάκις ἐγένετο λόγος ἐν τῇ *Νεολόγῳ* Ἑβδομαδιαίᾳ Ἐπιθεωρήσει ἐπὶ ταῖς πέρυσι γενομέναις διαλέξεσιν αὐτοῦ «Περὶ τῶν ἔποχων τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου», χωρὶς ν' ἀκολουθήσῃ πανεπιστημιακὰς σπουδὰς, ὡς ἡμεῖς λέγομεν, ἐγένετο κριτικὸς διὰ σπ-

μος, παρέσχε κύρος εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, διορίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ Σορβόννῃ καὶ τέλος ἐξελέγη διευθυντὴς ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ παγκοσμίου περιοδικοῦ συγγράμματος *Revue des deux Mondes*, ἐνεκρίθη δὲ ἡ ἐκλογή αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἄρτι συνελευσέως συνελεύσεως τῶν μετόχων τῆς εταιρείας τοῦ ἐνδόξου τούτου δεκαπενθημέρου περιοδικοῦ συγγράμματος, ἐν ᾧ οἱ διαπρεπέστατοι τῶν ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας γράφουσιν, ἐν ᾧ ἄλλοι τε καὶ ὁ Renan, ἵνα γνωστῶν μνημονεύσωμεν, τὰς πολυχρότους μελέτας αὐτοῦ «Περὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ» ἐδημοσίευσεν. Διδάσκων νῦν ἐν τῇ Σορβόννῃ, ὁ οὐ πρὸ πολλοῦ σφῆν σειρὰν «Περὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως» διαλέξεων ποιησάμενος, ἀναπτύσσει μελέτην αὐτοῦ περὶ τοῦ συγγραφέως τῶν *Méditations sur l'Évangile*, τῶν *Sermons*, τῶν *Oraisons funèbres*. τοῦ πολλοῦ θεολόγου Bossuet. Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ τὰ μαθήματα ταῦτα προὔκαλουν τὴν γενικὴν προσοχὴν καὶ ὁ Brunetiere σὺν τῷ Bossuet ἐφέρετο ἐν τε τῇ δημοσιογραφίᾳ καὶ ἀνὰ τὰ στόματα πάντων, ἀνεγνώσκειτο δ' αὖθις ὁ Bossuet, ἵνα κριθῇ ὁ Brunetiere, ἐπὶ λθὼν ὁ διορισμὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ὡς διευθυντοῦ τῆς *Revue des deux Mondes*, ὁ δὲ διορισμὸς οὗτος προὔκαλεσε καὶ προκαλεῖ ἐτι ζητήματα ὡς ἐπικυρωθεὶς μὲν ὑπὸ γενικῆς συνελεύσεως, ἀλλὰ κατὰ πλειονοψηρίαν οὐχὶ παμψηφεῖ. Τοῦτο

στίχους θαυμασίους.» — «Τὰ ἄλλα προϊόντα τοῦ τε λευταίου τοῦ βίου αὐτοῦ τμήματος, λέγει ὁ Κανέν, εἶναι κράμα ἀδυναμιῶν καὶ ὥραιοτήτων.» Εἶναι μάλλον φανερόν, ὅτι ἂν οἱ καθηγηταὶ ἡμῶν δὲν προβαίνουνσι περαιτέρω, πράττουσι τοῦτο διότι καλῶς ἐννοοῦσιν ὅτι οὐδεμία περὶ τῶν προσφάτων τούτων διανοητικῶν καὶ ποιητικῶν προϊόντων γενικὴ γνώμη ἐσχηματίσθη εἰσέτι, καὶ ὅτι διὰ τὴν περίστασιν ταύτην λίαν φρόνιμος εἶναι ἡ συμβουλὴ «ἄφῃσε τὸν καιρὸν νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ». Ἐν τούτοις ἤδη ἀπαντῶσιν ἀποσπάσματα τινα τοῦ *Τρομεροῦ ἔτους* ἐν τοῖς Ἀνθολογίοις, πλείστοι δὲ καθηγηταὶ ἀρέσκονται ποιούμενοι κατὰ τὰ μαθήματα αὐτῶν ὑπαινιγμούς περὶ σελίδων τινῶν τῆς *Τέχνης τοῦ νὰ ἦναι τις πάππος*. Καθόσον ὅμως ἀφορᾷ εἰς τὰ *Ὀψιγενῆ ἔργα*, οὐδὲ μνεῖαν τούτων ποιοῦνται, καὶ τοῦτο ὑπὸ δικαιοσύνης φερόμενοι, διότι παρὰ τὴν ὥραιότητα στίχων τινῶν τῆς *Ὀλῆς Ἀύρας* (toute la Lyre) καὶ παρὰ θαυμάσιά τινα ἐπεισόδια τοῦ *Τέλους τοῦ Σαταρὰ*, τὰ σχεδιάσματα ταῦτα, πλήρη χασμάτων ὄντα καὶ μὴ περατωθέντα, οὐδὲν ἄλλο θὰ ἀποτελέσωσιν εἰμὴ μόνον συλλογὴν ἐγγράφων πρὸς χρῆσιν τῶν εὐρυμαθῶν ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἤθελον νὰ μελετήσωσι τὸ μυστικὸν τῆς ποιητικῆς ἐπεξεργασίας παρὰ τῷ ποιητῇ, ὃν μελετῶσι.

Διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων θὰ δυνήθωμεν ἤδη νὰ προμαντεύσωμεν τὸ φρόνημα, ὅπερ θὰ κρατήσῃ ἐν τῷ μέλλοντι, διότι παρέστημεν ἤδη κατὰ τὰς πρώτας φάσεις τῆς γενέσεως τοῦ φρονήματος τούτου. Τὸ ἐξῆς γεγονός ἐκπλήττει ἐκ πρώτης ὀψεως ἡμᾶς, ὅτι ἐξ ὧν τῶν συγγραφέων τοῦ παρόντος αἰῶνος, οἵτινες ἔγραψαν πολλὰ ἔργα, μόνος ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ εἶναι ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἅπαντα τὰ ἔργα καὶ αὐτὰ τὰ μετρίωτα μνη-

εῖτι μᾶλλον ἐξαίρει τὴν ἀξίαν τοῦ διασήμευ φιλόλογου, τοῦ ἄνευ πτυχίου.

Ἀποδείκνυται λοιπὸν ἐκ τῶν περὶ Brunetiere ρηθέντων ὅτι οὐχὶ τὰ πτυχία δημιουργοῦσι τοὺς ἄνδρας, ἀλλ' αὐτοὶ ἑαυτοὺς καὶ ὅτι δύνανται νὰ υπερβάλωσι μὴ ἔχοντες ἔχοντας πτυχία, ν' ἀναδειχθῶσι, νὰ δοξασθῶσι. Ταῦτα λέγοντες οὐδαμῶς διανοούμεθα ν' ἀρνηθῶμεν τὴν ἀξίαν τῶν διδακτορικῶν πτυχίων, ἀλλὰ νὰ ὑποδείξωμεν ὅτι εἰς οὐδὲν δύνανται νὰ λογισθῶσιν ἐπιδεικνύμενα ἁπλῶς ἄνευ ἐργασίας ἀτομικῆς καὶ ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἐργασία εἶνε κρείσσων τῶν διπλωμάτων. Ἀναρίθμητοί εἰσιν οἱ μὴ ποιησάμενοι πανεπιστημιακὰς σπουδὰς, ἀλλὰ διαπρέψαντες ὡς συγγραφεῖς, ὡς ποιηταί, ὡς φιλόσοφοι κλπ. Μὴ καυχάσθω λοιπὸν ὁ καυχώμενος ἐπὶ τῷ πτυχίῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀτομικῇ αὐτοῦ ἀξίᾳ, ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐργασίᾳ. Τὸ πτυχίον ἄνευ τούτων ἐστὶ χάρις καὶ οὐδὲν πλέον.

* *

Ἐχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸν ἀριθμὸν 22 τῆς τριμηνίας Ἀπριλίου—Ἰουνίου 1893 τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τοῦ ἐν Παρίσις *Πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ* Συλλόγου (Association pour l'encouragement des études Grecques en France). Τὸ τεῦχος τοῦτο τῆς λίαν ἐνδιαφε-

μονεύονται ἐν ταῖς σημειώσεσι τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ἂν δὲ λάθωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τοιαύτη τιμὴ δὲν ἀποδίδεται πλέον οὔτε εἰς τὸν Λαμαρτίνον, οὔτε εἰς τὸν Γκωτιέ, οὔτε εἰς τὴν Γεώργιον Σάνδ¹⁾, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὰ ἅπαντα αὐτοῦ θὰ εὐρίσκωντα ἐπὶ πολὺ εἰσέτι ἐν πάσῃ καλῶς κατηρητισμένῃ βιβλιοθήκῃ. Καὶ διὰ τὰ ἔργα τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ θὰ συμβῇ ὅ,τι συνέβη καὶ διὰ τὰ ἔργα τοῦ Βολταίρου, ἐξ ὧν μόνον τὰ κυριώτατα ἔργα ἀναγιγνώσκονται νῦν ἐπιμόνως, ἅτινα ὅμως πάντοτε ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔχωμεν πρόχειρα, ὅπως ἀνοίγωμεν ταῦτα κατὰ τύχην ἐν στιγμῇ εὐκαιρίας, βέβαιοι ὄντες ὅτι ἐν τούτοις θὰ προσβῶμεν εἰς περιέργους ἀναδιφήσεις καὶ ἀνακαλύψεις. Τούναντίον εἰς τὰς μετριοτέρας τῶν βιβλιοθηκῶν θὰ ἐπιβάλληται ἡ ἐκλογὴ τῶν τινῶν, δυνάμεθα δὲ νὰ διαβλέπωμεν γενικῶς ἐκ ποίων ἔργων θὰ ἀποτελῇται ἡ ἐκλογὴ αὕτη. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν τοὺς τίτλους τῶν ἔργων, ἅτινα οἱ καθηγηταὶ ἡμῶν ὁμοφώνως ἐπαινοῦσι καὶ ἐξ ὧν λαμβάνουσι κατὰ προτίμησιν τὰ πλείστα τῶν τεμαχίων. Τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι: Τὰ Ἀρατολικά ἔσματα, τὰ Φθινοπωρινὰ φύλλα. Αἱ ἀκτῖνες καὶ Σκιαί, τὰ Ἀσματα τοῦ Ἀνκανροῦς, αἱ Μύχιοι φωναί, αἱ Μελέται, ἡ Παράδοσις τῶν αἰώνων, αἱ Τιμωρίαι, τὰ Ἀράματα, ἡ Παραγία τῶν Παρισίων· ἴσως μάλιστα ἀναγνώσταί τινες θὰ προσέθετον εἰς ταῦτα τοὺς Ἀθλόους, τὸν Γελῶντα ἀνθρώπου, τὸν Τορκουεμάδαρ, τὴν Τέχνην τοῦ νὰ ἦναι τις πάππος, ἥτοι ἐν ὧν εἰκὰς τῶν.

Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται ἡμῖν, εἰμὴ μόνον νὰ ζητήσωμεν παρὰ τῶν συγ-

1) Ἦτοι τῆς κυρίας Αὐδεθάντης (Aurore Dupin baronne Dudevant), τῆς εὐγλωττοτέρας καὶ εὐφυσέτερης τῶν γάλλων λογογράφου τοῦ παρόντος αἰῶνος (1804—1876).

ρούσης ἡμῖν *Revue des études Grecques* ἔχει τὸν κανονισμὸν τοῦ Συλλόγου, τὰ μέταλλα αὐτοῦ, τὰς διαρκεῖς συνδρομὰς τῶν ἑλληνικῶν μνημείων, τὰ πρακτικὰ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῆς 6 Ἀπριλίου 1893, ἐν οἷς φέρονται ὁ λόγος τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Henry Houssaye, τοῦ γραμματέως κ. Paul Girard, καὶ ἡ ἐκθεσις τῆς διαχειριστικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐν τῷ φιλολογικῷ δ' αὐτοῦ τμήματι φέρονται αἱ ἐξῆς πραγματεῖαι: Theodore Reinach: Ἐπιγραφαί: Ἰάσου (ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου): Félix Moreau: Αἱ πολιτικαὶ συνελεύσεις κατὰ τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν: W. M. Ramsay: Μικρασιανά. Ἐν δὲ τῷ τμήματι τῶν Ὑπομνημάτων καὶ τῶν Κειμένων τὰ ἐξῆς: T. R.: Τὰ νέα ἀποσπάσματα τῆς Ἑκάλῃς: Paul Lezay: Τὸ χειρόγραφον τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Πέτρου: Émile Legrand: Κανὼν εἰς τὸ ἐγκώμιον τοῦ Πατριάρχου Εὐθυμίου Β' Paul Tannery: Ἀποσπάσματα Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ (συνέχεια). Τέλος ἐν τοῖς Χρονικοῖς: Ἐπιγραφικὸν Δελτίον ὑπὸ T. Reinach, ἀνταπόκρισιν ἐξ Ἑλλάδος ὑπὸ X., πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου, βιβλία προσερχθέντα αὐτῷ καὶ βιβλιογραφίαν.

Παραβήκαμεν ἐνταῦθα τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων ἵνα δεῖξωμεν ὅπως τὰ ἐνδιαφέροντα ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Συλλόγου τούτου ὑπάρχουσι, νὰ κακωτηρήσωμεν δὲ μετὰ λύπης ὅτι ὁ ἀ-

γραφῶν τῶν μικρῶν τούτων βιβλίων γενικὴν τινα κρίσιν περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ἡμῶν ταύτην ὁ Γκαζιέ ἀπαντᾷ ὅτι ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, αἰσχυρότερος τοῦ Λαμαρτίνου τυγχάνων, κέκτηται πράγματι βιβλίον, ἢν θὰ προετιμῶμεν νὰ ἐδλέπομεν μετρίαζομένην διὰ πολλῆς λογικότητος καὶ διὰ μεγάλης φρονήσεως, ὡς καὶ ἡ τοῦ Βοσουέτου καὶ ἡ τοῦ Ρακίνα.» Ὁ Πετί Δεζουλεβίλ ἀνακηρύττει αὐτὸν «τὸν ἀνώτατον τῶν ποιητῶν τοῦ 19 αἰῶνος.» Ὁ δὲ Δουκρὸ λέγει: «Ὑψοῦται ὡς γιγάντειος δρῦς, ἥς τὸ πυκνὸν φύλλωμα ἐκάλυπεν ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη διὰ τῆς σκιᾶς αὐτοῦ τὰ πάντοτε ἀναγεννώμενα ἄνθη τῆς γαλλικῆς διανοίας.» Ἀφ' ἐτέρου καὶ ὁ Κζέν λέγει: «Ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ ἀπέθανε καταλείπων τὴν φήμην μεγίστου λυρικοῦ καὶ ἐπικοῦ ποιητοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ ποιητικῆς διανοίας ἐκτάκτου, πεπροικισμένης δι' ἀφθόνων χαρισμάτων καὶ πλουσιωτάτης πασῶν, ὅσας ποτὲ παρήγαγεν ἡ Γαλλία». Τέλος δὲ καὶ ὁ κ. Δουμὴς αὐτός, καίπερ ἐπιφυλακτικῶς ἐκφραζόμενος περὶ τῶν δραμάτων αὐτοῦ λέγει: «Ὑπῆρξεν εἰς τῶν μεγίστων ἡμῶν λυρικῶν ποιητῶν εἶναι δὲ ὁ μόνος ἐν τῷ ἔπαι ἐπιτυχών.»

Οὕτω μετὰ ἐπταετίαις ἐπι κρίσεις, ἀντεγκλήσεις καὶ ἀντιφατικὰς γνώμας, ἐξάψεις ὀργῆς καὶ διαμάχας, πάλιν ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ παραμένει ὀρθίος ἐν μέσῳ τῆς δόξης αὐτοῦ, ὅπως καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ὅπόσας γραμμὰς ἔγραψαν καὶ ὅπόσας σελίδας ἐπλήρωσαν εἰς μάτην οἱ θεωρητικοί! Ἀλλὰ μήπως τὸ αὐτὸ δὲν ἐγένετο καὶ πάντοτε; Οἱ λεπτεπίλεπτοι τῶν ζητημάτων ἐξεταστὰι μετὰ τῆς ἐιδικῆς αὐτῶν ἀγωγῆς, τῶν συστηματικῶς μορφωθέντων πνευματικῶν αὐτῶν συνηθειῶν, τῶν προλήψεων τῆς διανοητικῆς αὐτῶν τάξεως, καὶ τῆς ἀπαθείας μεθ' ἧς ἐξονυχίζουσιν οὕτως εἰ-

πεῖν τὰ συγγράμματα τῶν ἄλλων, εἶναι κατὰ βάθος οἱ μᾶλλον προκατειλημμένοι καὶ οἱ ἥκιστα ὀυδερκεῖς τῶν κριτῶν. Οὐδέποτε σχεδὸν ἡ διαρκὴς φήμη μορφοῦται ἐν ταῖς συναθροίσεσιν αὐτῶν, ἤτοι ἐν ταῖς αἰθούσαις, ἀκαδημαῖαις, λέσχαις καὶ γραφείοις ἐφημερίδων. Ἡ τοιαύτη φήμη γεννᾶται καὶ ἀναπτύσσεται ἐν τῷ ἐλευθέρῳ ἄερί, ἐν τῇ συνειδήσει, ἢ ἂν θέλητε ἐν τῇ ἀσυνειδησίᾳ τοῦ πλήθους, μεταξὺ τοῦ πολυποικίλου ὄχλου, ὅστις πρὸ ἐκατὸν ἐτῶν ἐθεωρεῖτο ἔχων περισσότερον πνεῦμα ἢ ὁ Βολταίρος. Ἡ γνώμη ὀλιγαριθμῶν ἐξονυχιστῶν οὐδὲν δύναται ἀπέναντι τῆς ὁμοφώνου καὶ γενικῆς ιδέας. Ὅπως μετὰ ἐπταετίαις ἐπιθέσεις δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἐλαττώσωσι τὴν ἀξίαν τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, οὕτω καὶ μετὰ εἰκοσαετίαις πανηγυρικοῦς δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀναζωπυρῶσωσι ὑπὲρ τοῦ Λαμαρτίνου τὸν σβεσθέντα ἐνθουσιασμόν. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ αἰὼν ἡμῶν περατοῦται, ἰδοὺ ὅτι τέσσαρες τῶν κατ' αὐτὸν ἀκμασάντων συγγραφέων φαίνονται ἐπιπλέοντες βαθμυδὸν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, ἡδίαφιλονεικῆτοι καὶ ἀθωωθέντες ἀπὸ τῶν ἐλλείψεων, αἵτινες ἀπεδίδοντο αὐτοῖς, εἰσδύοντες δὲ καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ζῶντες ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν τόσον ζωηρῶς, ὥστε φαίνεται ὅτι αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῶν θὰ χαιρετήσωσι τὰς τέσσαρας μεγάλας φιλολογικὰς τῆς ἐποχῆς ἡμῶν δυνάμεις. Ὁ εἰς ἐκ τούτων, ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ὑπῆρξεν ὁ μᾶλλον πάντων τῶν συγγραφέων αὐτοῦ ποιητοῦ περιφρονηθεὶς ὑπὸ τῶν καλαισθητικῶν φιλολογικῶν κριτῶν· οἱ ἄλλοι τρεῖς, ἤτοι ὁ Μισελέ, ὁ Μπαλζάκ, καὶ ὁ Δουμάς, συγχάκις καταφρονηθέντες, ἐνίοτε δὲ καὶ παραγνωρισθέντες, οὐδὲ μέλη τῆς Ἀκαδημίας ἐγένοντο, ἀπέθανον δὲ μὴ ἰδόντες τὰ ἔργα αὐτῶν γεγόμενα ἀποδεκτὰ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ φιλολογίᾳ.

RAOUL ROSIÈRES.

N. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ.

ριθμὸς τῶν ἐνταῦθα μελῶν αὐτοῦ ὁσημέραι ἀραιούται. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἤδυναντο νὰ ἐγγραφῶσιν ἀντὶ 10 φρ. ἑτησίως μέλη τοῦ Συλλόγου τούτου τοῦ ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις ὠφελίμου ἡμῖν. Ἐκτενεστέρα ἀνάλυσις τῶν περιεχομένων τοῦ τεύχους, γενησομένη ἐν ἐπομένῳ φύλλῳ, θὰ καταδείξῃ ἔτι σαφέστερον τὴν σημασίαν τῆς Association pour l'encouragement des études Grecques.

* *

Ἰνα κρίνωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται τ' ἀποτελέσματα τοῦ φιλοῦ τοῦ κ. Ψυχάρη ἐν Ἀθήναις, παρατίθεμεν ἐνταῦθα ἀπόσπασμα δημοσιεύματός τινος ἐν τῇ Ἑστῇ ὑπὸ τοῦ κ. Καρκάβιτσα.

«Μωρὲ τί βορριᾶς καὶ θρακιᾶς μοῦ λέτ' ἐμένα! εἶπεν ὁ Γιαννὶς ὁ Χούργουλας, τί βορριᾶς καὶ θρακιᾶς μοῦ λέτ' ἐμένα!... Ἀκού ποῦ στὸ λέω τῆς φουρτούνης τοῦ Καθουμαληᾶ δὲν τῆς κάνουν ἀνέμοι...»

— Ἀμ ποιοὶ τῆς κάνουν;

— Ποῖα τῆς κάνουν; Ἐγὼ νὰ σοῦ εἰπῶ ποιοὶ τῆς κάνουν.

Ὅχι, σοῦ λέει, εἶνε χοντρὸς κάθος καὶ γύνει τὸ βουνὸ κ' ἔρχετ' ὁ θρακιᾶς ἀπὸ πάνου καὶ βγάδουν ἀψάδα οἱ Βελανιδιώτισσες.

κολοκούθα! Μωρὲ τῆς φουρτούνης τοῦ Καθουμαληᾶ δὲν τῆς κάνουν ἀνέμοι...

— Μὰ ποὶ τῆς κάνουν, διάολε, πές μας λοιπόν! ἐφώναξεν ἀνυπόμονα Ἀλέξης ὁ Σκιαθίτης πάντα ἀράθυμος...

Ὁμολογουμένως; οὐχὶ καλὴν ιδέαν τοῦ φιλοῦ παρέχουσι τὰ προτόντα ταῦτα.

* *

Τρεῖς ρῶσοι συγγραφεῖς ἀπέβωσαν ἄρτι οἱ ἐξῆς: Ὁ Νικόλαος Ἀσσάρουμφ (γεν. τῷ 1820), συγγραφεὺς κωμωδίας ἐπιγραφόμενης ἡ Mascarade καὶ πολλῶν μυθιστοριῶν, ὁ Ἀλέξιος Πλεσσέεφ, θανὼν ἐν Παρισίοις, μεταφραστὴς τοῦ Ἀἴνε, τοῦ Ρενάν καὶ τῶν γερμανῶν ρομαντικῶν καὶ ὁ Ἀλέξιος Ἀπουχτίν, φίλος τοῦ Τουργκένεφ, συγγραφεὺς μικρᾶς συλλογῆς ποιημάτων δημοσιεύσεως τῷ 1886, καταλαβούσης δὲ θέσιν ἐν τοῖς ἀριστουργήμασι τῆς νεωτέρας ρωσικῆς ποιήσεως.

O. A.